

наявних знань, навичок слухачів; інтерактивну форму взаємодії між учасниками навчального процесу. Принцип «рівний-рівному» є одним із основоположних в організації надання послуги і передбачає якомога ширше залучення до викладання та проведення занять людей похилого віку, які мають відповідний досвід та освіту. Методами навчання дорослих є: мозковий штурм, вивчення випадків, дебати/дискусії, індивідуальні вправи, навчання в парах, доповідь, розповіді історій, розв'язання проблеми, практичне оволодіння навичками, конференція, гра, демонстрація/показ, рольові ігри, екскурсія [8].

Проаналізувавши зміну соціального статусу людини в старості, а також виникнення різних ускладнень як у соціально - побутовий, так і в психологічній адаптації до нових умов, варто звернути увагу, що впровадження в роботу територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» дозволить безболісно адаптуватись людям «третього віку» до еових умов соціокультурного середовища.

Література

1. Архіпова С.П. Основи андрагогіки: навч. посіб. Черкаси-Ужгород, 2002.. С. 5-7, 13-21, 74-83.
2. Закону України «Про соціальні послуги».
3. Зінченко С. Психологічні особливості неформальної освіти дорослих // Теорія і практика професійного навчання дорослих у ПТНЗ і на виробництві / Нац. академія пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. К., 2010. С. 84-96.
4. Ковальчук В.І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу: тренінг. 2-ге вид, перероб. К.: Шк. світ, 2011. 128 с.
5. Коленіченко Т.І. Теоретичний аспект адаптації людей похилого віку до умов геріатричного пансіонату // Соціальна робота в Україні: теорія і практика : наук.-метод. журнал. 2008. № 1. С. 76–85.
6. Лесохіна Л.Н. К обществу образованных людей (Теория и практика образования взрослых). СПб., 1998.
7. Мацкевич Ю.Р. Старі люди і соціум: ретроспективний аналіз взаємостосунків//Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія:Педагогіка і психологія. Вип. 4. Вінниця, 2001. С. 21-25.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА І КОРЕКЦІЯ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

К.Б. Оразматова,
науковий керівник Ю.І. Чернецька
Україна, м. Харків,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Тривожним симптомом є зростання числа неповнолітніх з девіантною поведінкою, що виявляються в асоціальних діях (алкоголізм, наркоманія, порушення громадського порядку, хуліганство, вандалізм і ін.). У крайніх формах стали виявлятися жорстокість і агресивність. Різко зросла злочинність серед молоді. З'являються все нові види поведінки, що відхиляється від норми.

Аналіз наукових джерел та практичної роботи фахівців у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи засвідчив, що актуальність проблеми дослідження визначається протиріччями між зростанням темпів уживання психоактивних речовин підлітками, великим спектром мотивів уживання тютюну, алкоголю, наркотиків та реальним

рівнем профілактичної роботи. Тому негайно встає проблема пошуку нових форм і методів соціально-педагогічної роботи у сфері профілактики і корекції адиктивної поведінки.

На ґрунті соціальних суперечностей виникають міжгрупові і міжособистісні конфлікти. Крім того, проблема адиктивної поведінки мало вивчена теоретично. Ця проблема має давню історію. Багато дослідників в нашій країні і за кордоном займалися проблемою алкоголізму, наркоманії, але не виробили однотайного бачення, тому що досліджувана проблема складна і багатогранна і, отже, потрібен комплексний підхід для її вирішення. Комплексність проблеми актуалізується ще і тим, що вона стоїть на стику багатьох наук: соціології, психіатрії, психології, педагогіки, філософії, права, кожна з яких має свої підходи до її вивчення, свою термінологію. Досить тривожним є факт, що з року в рік збільшується число неповнолітніх з різними проявами адиктивної поведінки. Широкомасштабна корекційна робота з підлітками, яка проводиться в Україні останнім часом, на жаль, не принесла відчутних результатів. Однією із причин цього є те, що в більшості випадків ця робота систематично не ведеться в загальноосвітніх закладах і, в основному, носить епізодичний характер.

Отже, наявність надзвичайно високої концентрації проблем, пов'язаних з адиктивною поведінкою серед підлітків і відсутність однозначного і адекватного наукового визначення цього складного феномена роблять проблему дослідження адиктивної поведінки однією з найбільш актуальних проблем сучасного світу, важливою теоретичною і практичною задачею, яка потребує вивчення.

Питання соціально-педагогічної і корекційної роботи з підлітками розглядали О.Є. Личко, В.С. Бітенський, О.Г. Кирилова, А.Г. Макеева Н.Ю. Максимова, В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко, І.П. Фіцула, В.П. Лютий, Ю.І. Чернецька та ін. На сьогодні багато вчених розробляють питання корекції проявів адиктивної поведінки серед підлітків в Україні. Серед них: спеціалісти Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи (О. Коструб, О. Вінда, І. Сомова та ін.), Інституту психології ім. Г. Костюка АПН України (Н. Максимова, С. Толстоухова), Українського державного центру соціальних служб для молоді (З. Зайцева, Г. Рашковський та ін.), Українського інституту соціальних досліджень (О. Баларієва та О. Яременко), а також спеціалісти інститутів, університетів, організацій, установ, які займаються проблемами здорового способу життя дітей та молоді (Б. Лазаренко, І. Пінчук, А. Мазаєв та ін.) [4].

Останніми роками у соціально-педагогічній літературі все частіше використовується англійський термін „адиктивна поведінка” (від англ. addiction - згубна звичка), який був запропонований американським дослідником В. Міллером (1984 р.) та поширений для використання у вітчизняній наркологічній практиці С. Кулаковим (1989) і А. Лічко (1991) для позначення зловживань індивідом наркотичними речовинами ще до сформованості в нього психофізичної залежності. Пізніше зміст цього поняття було доповнено, перенесено в психолого-педагогічну практику для визначення ситуацій, що пов'язані зі зловживанням різноманітних речовин особистістю, які спричиняють відхилення в її поведінці.

Адиктивна поведінка є однією з форм девіантної поведінки – поведінки, яка відрізняється від загальноновизначеної норми психічного здоров'я, права, культури чи моралі. Суть адиктивної поведінки полягає в тому, що, прагнучи піти від реальності, люди намагаються штучним шляхом змінити свій психічний стан, що дає їм ілюзію безпеки, відновлення рівноваги. Існують різні види адиктивної поведінки, вони являють собою серйозну загрозу для здоров'я (фізичного і психічного) не тільки самих адиктів, але і тих, хто їх оточує. Цей процес настільки захоплює людину, що починає керувати його життям. Людина стає безпорадною перед своєю пристрастю. Вольові зусилля слабшають і не дають можливості протистояти адикції. Значний збиток зазнають міжособистісні відносини адикта.

Серед найбільш типових підліткових адикцій вчені виокремлюють дисморфоманію, дромоманію, піроманію, клептоманію, гебоїдну поведінку (В.Гурьєва, В.Семке, С.Суханов, Б.Єржабкова та ін.); агресивну та аутоагресивну поведінку, патологічну сором'язливість (В.Василевський, Т.Донських, Ц.Короленко та ін.) [3].

Схильна до адикцій людина зазвичай не сприймає того, що вважається в суспільстві нормальним: необхідність займатися певною діяльністю, дотримуватись правил, традицій, норм. Адиктивна особистість у своїх спробах шукає свій універсальний і дуже односторонній спосіб виживання – відхід від проблем. Природні адаптаційні можливості адикта порушені на психофізіологічному рівні. Першою ознакою цих порушень є відчуття психологічного дискомфорту. Психологічний комфорт може бути порушений з різних причин, як внутрішніх, так і зовнішніх. Перепади настрою завжди супроводжують наше життя, але люди по-різному сприймають ці стани і по-різному на них реагують. Одні готові протистояти примхам долі, брати на себе відповідальність за те, що відбувається і приймати рішення, а інші насилу переносять навіть короточасні і незначні коливання настрою і психофізичного тону. Такі люди мають низьку переносимість фрустрацій. Як спосіб відновлення психологічного комфорту вони вибирають адикцію, прагнучи до штучної зміни психічного стану, отриманню суб'єктивно приємних емоцій. Таким чином, створюється ілюзія рішення проблеми. Подібний спосіб боротьби з реальністю закріплюється в поведінці людини і стає стійкою стратегією взаємодії з дійсністю. Привабливість адикції в тому, що вона являє собою шлях найменшого опору. Створюється суб'єктивне враження, що, звертаючись до фіксації на якихось предметах або діях, можна не думати про свої проблеми, забути про тривоги, відійти від важких ситуацій, використовуючи різні варіанти адиктивної свмореалізації.

На думку В.Баженова, бажання змінити настрої за адиктивним механізмом досягається за допомогою різних адиктивних агентів. До таких агентів відносяться речовини, що змінюють психічний стани: алкоголь, наркотики, лікарські препарати, токсичні речовини. Штучної зміни настрою сприяє також і залучення в специфічні види активності: азартні ігри, заняття за комп'ютером, секс, переїдання або голодування, тривале прослуховування ритмічної музики [1].

Очевидна тенденція поширення адиктивних форм поведінки серед молоді вимагає проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми в рамках освітніх установ. Жорстокість і агресивність, за твердженням І. Кона, завжди були характерними рисами групової поведінки підлітків і юнаків [2].

Аналіз психолого-педагогічної та соціальної літератури дозволяє визначити чинники, що сприяють виникненню адиктивної поведінки: неспроможність у навчанні (27%), алкоголізм батька (22%), жорстоке поводження з підлітком у сім'ї (19%), постійні конфлікти між батьками (17%), емоційне відчуження з боку матері (17%). Саме у соціально-педагогічній роботі і потрібно проводити профілактику виникнення таких факторів і проводити корекцію негативних сформованих на тлі дії цих чинників явищ.

В останні роки в Україні почали впроваджуватися програми за методом «рівний-рівному», ефективність яких перевірена в інших країнах. Реалізація їх в умовах школи, безперечно, не може відбутися без активної роботи в цьому напрямі соціального педагога, оскільки інформація, отримана в процесі соціальної діагностики, дасть йому можливість відібрати та підготувати потрібних для підлітків інструкторів-однолітків. Спільно з соціальним педагогом, вони зможуть сформулювати позитивне ставлення ровесників до здорового способу життя. [5].

Провідну роль у діяльності соціального педагога відіграє консультування підлітків з широкого спектру питань, зокрема, допомоги у вирішенні кризових життєвих і особистих проблем, підтримки становлення самостійності, сприяння підвищенню рівня самооцінки підлітків, набуття впевненості в собі, усвідомлення відповідальності за свої

вчинки, навчання навичкам конструктивного спілкування, творчого мислення, уникнення асоціальних спокус, організації навчальної, трудової, дозвіллевої діяльності, майбутньої професійної орієнтації, професійної адаптації, профілактики соціальної дезадаптації, у тому числі девіантної і делінквентної поведінки, бродяжництва [6]. Все це можливо завдяки організації різноманітних форм соціально-педагогічної профілактики: дискусій, тренінгів, просвітницьких занять із соціального навчання, використання ресурсів соціальної реклами, інтерактивних форм взаємодії із підлітками тощо.

Отже, соціально-педагогічна профілактика і корекція адиктивної поведінки серед підлітків повинна бути системною, комплексною і включати роботу з різними цільовими групами: учнями, педагогами, батьками та референтним оточенням. Ефективними формами профілактики є навчання підлітків змістовним і конструктивним формам проведення дозвілля. Доцільним є систематизація та доповнення знань щодо причин адиктивної поведінки на особистісному рівні, що допоможе шукати відповідні соціально – педагогічні умови, які поступово приведуть підлітка у нове соціальне середовище, здатне позитивно впливати на його соціальне становище.

Література

1. Баженов В.Г. Воспитание педагогически запущенных подростков. К., 1986.
2. Кон І.С. Юність як соціальна проблема // Суспільство і молодь. Вид. 2, доповнене і перероблене. Упорядник В.Д. Кобецького. М.: Молода гвардія, 1973.
3. Короленко Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития // Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В.М.Бехтерева (англ.). СПб.: Санкт-Петербургский научно-исследовательский психоневрологический институт, 1991.
4. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічні аспекти профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000.
5. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки: навч. посібник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. 308 с.
6. Чернецька Ю.І. Роль соціального педагога в реабілітації і ресоціалізації наркозалежних у реабілітаційних центрах // Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти виховання студентської молоді», 4-5 квітня 2013 року/ ХНУМГ. Х., 2013. С. 253-254.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ

А.О. Остапченко,
науковий керівник Ю.С. Ібрагім
Україна, м. Харків,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

Актуальність теми. Складовою соціальної політики будь-якої держави та одним з важливих інструментів її соціально-економічного розвитку є забезпечення громадян соціальними гарантіями, надання їм якісних соціальних послуг, збереження їх нормального рівня життя. У цій системі складається статусно-рольова взаємодія між споживачами та тими, хто надає соціальні послуги.

Зважаючи на теперішній стан подій в нашій країні, багато верств населення потребують невідкладного надання соціальних послуг у сфері соціального захисту, у числі яких перебувають багатодітні сім'ї, які є найбільш уразливішою та слабо захищеною.